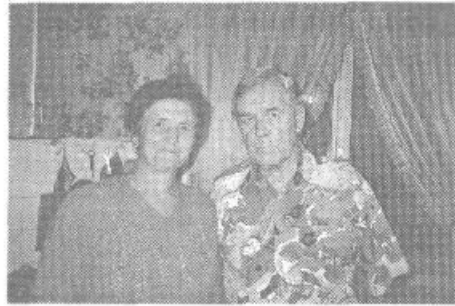

SPOMINI PRIPOVEDI O UJMI 8. AVGUSTA 1924 – I. DEL

Jože Plestenjak: Kot, da bi se cel svet podrl!

List za listom nam je uspelo v preteklih dveh mesecih odkrivati grozo, ki jo je v petek 8. avgusta 1924. leta ponoči povzročil utrzan oblak nad Polhograjskimi Dolomiti. Zapisali smo že, da je najhujše prizadel Mačkov, Petačev in Potrebujejev graben, odkrili pa smo tudi podatke, da je ta vodna ujma pustila prav do Viča in Tobačne tovarne.

Jože Plestenjak z ženo med našim obiskom v Slapah 105. Sam sei ji javil v oddajo RGL in poslušalцем posredoval del spominov na to katastrofo (foto: Mira Marič)

Ker mineva letos 110 let od ustanovitve hudourničarske službe na Slovenskem in ker je prav naša občina znana po najboljšejših tovrstnih delih od usodnih poletnih dni 1924. in jesenskih dni 1926. leta, bomo v našem glasilu v nekaj nadaljevanjih objavili prispevke na to temo.

Junija smo objavili posnetek Mačkovega grabna, ki ga je več dni po katastrofi 8. 8. 1924. leta naredil nestor slovenskih hudourničarjev dipl. inž. Alojzija Štrancar (30. 8. 1885–17. 7. 1983). Pogovor z drugorojenim sinom Jerneja Plestenjaka p.d. Urhovca, Jožetom Plestenjakom (1916), ki že

od leta 1963 stanuje v moščanskih Slapah na št. 105, na tisto usodno noč pa je bil kot osemletni deček skupaj z mamo, očetom, bratom (Ivan – 1914, Franci – 1918) in sosedom Andrejem Tomičem p. d. Škrabov na domu v Polhovem Gradcu 64, nam je razkril, kaj pravzaprav prikazuje ta znameniti panoramski posnetek. Takole je pripovedoval izredno živahni 78 letni možakar, ki je že dolga leta tudi navdušen lovec, zadnjih osem let pa ga je zasvojila harmonika – frajtonerica.

»Mačkov graben je bil rodovitna dolina z njivami s črnkasto zemljo ter lepimi sadovnjaki in znamenitimi orehi. V njem so se ljudje preživljali s poljedelstvom, z rejo goved, prašičev in ovac, sadjarstvom, pa tudi s strojenjem kož ter z žagarstvom. Ljudje so dejali, da je bil Mačkov graben pravi raj na zemlji,« nam je najprej opisal izgled te dolinice Jožef.

Večkrat je ponovil, da si še danes predstavlja vse, kar se je pri njih dogajalo od približno poldevede zvečer dalje, 8. avgusta 1924. leta.

»Nekajkrat se je strahovito zablistalo, potem pa se je ulilo, kot da bi morje zlival. Čez dobre pol ure sem v svetlobi strel že videl, kako je po razburkanem vodovju nosilo mimo nas ostrejša, drevesa, živino, valilo velikanske skale,« je skušal opisati ta krut mladostni doživljanj in še dodal, da se je njihovi družini in sosedu Andreju uspelo rešiti že preko razburkane vode na bregu, za hišo, k sosedu.

»Zibalo se je, lomilo, pokalo, . . . , najhujši pa so bili plazovi. Četrta Grmade se je odrtgalo in privalele so se skale velike kot pol kuhinje v prostorno zgrajeni hiši. Ti so zasuli vse njive, vso takratno dolino. Tudi do 20 metrov na debelo in ti so ji dali

sedanjo podobo. Deroča voda in plazovi so pri »Kobilcu« odnesli hlev v živino, sušilnico za sadje in vse pomožne kmečke zgradbe. Ostala je le hiša. Vse zgradbe pa so imele v sebi živino, poljske pridelke (pšenica), seno, orodje in še kaj. Pri »Mačku« je plaz odnesel hlev z 12 (8 po besedah Marije Gerjol roj. Peklaj) govedi (do polovice v blatu je ostal živ le najbolj nagajivi junec), prašiče, šupo, mlin, stope in vse

Radio GLAS Ljubljane je 8. avgusta predvajal prispevke o tej ujmi. Predstavil je poročanje takratnih časopisov, se pogovarjal z Pavletom Antonom Vodnikom, in s predsednikom občinske skupščine Bogdanom Bradačem ter sekretarko za gospodarstvo Tatjano Brank, predstavil poglede upravnih organov na to problematiko.

kar je bilo izven hiše. Plaz je tudi prekinil pot očetu Jožetu Peklaju in osemletnemu pastirju Jošku Kozjaku. Pri »Skir« je vzelo kozolec in lopo. Pri »Turenšuju« so imeli popolnoma nov hlev. Odnoslo ga je z živino vred. Pa tudi gospodarsko poslopje in kozolec. Hišo, ki je stala v bregu, pa je zasulo do slemena. Pri »Meštniku« je plaz zbrisal hišo, hlev, živino in celo oslička. Drugo jutro ni bilo mogoče videti, da je tam še včeraj stala. Meštnikovi so se na srečo rešili z begom v breg, za razliko od Mačkovih, Skirovih in Turnšerjevih, ki so ostali ujeti v hišah in so na najvišjih možnih mestih čakali, kdaj se bo izteklo neurje. Pri nas je odneslo jez, strojnico za strojenje kož (11 x 10 m), vse kadi in kože. Oče je imel pripravljeno tudi volno, ki naj bi jo naslednji dan peljal v Naklo. Voda je vse skupaj porinila skozi vrata in okna, hišo pa zasula do prvega nadstropja. Kadi je zasula z naplavinami, kože pa je odnesla na

Polhograjsko polje. Omenil sem že, da je grozna vodna gmota, ki je dosegala tudi do deset metrov globine, nosila s seboj skale, drevje, pesek, blato. Skale velikanke (tudi 30 m³) je nosila, kot da bi bile iz papirja. Kot sem že povedal je bil Andrej Tominc p.d. Škrabov tisti večer pri nas. Ko je začelo liti, je nameraval iti domov, da bi zaklenil vrata. Vodni val ga je prehitel. Škrabovi so ostali brez hiše, žage, gospodarskega poslopja in sploh vsega imetja.

Mačkov graben, po katerem je tekel istoimenski potok, ob njem pa so bili številni studenci, je v tej noči za vedno spremenil podobo in zgubil večino svojih prebivalcev.

»Deževalo je nekako do dveh ponoči,« je ocenil Jožef in pridal, da nihče ni upal iz hiše. Vsi so čakali jutra. Noč je črna, le strele so osveljevale to podivjano naravno bojišče.

Ljudje so bili prestrašeni.

Jutro 9. avgusta. Zdanilo se je. Ljudje so šli proti svojim bivališčem. Od vrha Tošča in Grmade do konca grabna so videli le velikanske skale, plazove, redke ostanke zgradb, na glavi stoječo govedo (privezano za žlebove), utopljene prašiče, ovce, . . . , vse je ležalo po nekaj metrov debelem pesku in blatu. Sivkasta voda pa je tudi do meter visoko bruhala iz bregov in polnila razjarjeni Mačkov potok, ki je brez struge gospodaril po mrtvi krajini. Tam pod orehi, zasutimi do polovice mogočnih debel, so našli 66 letnega Jožefa Peklaja – Mačka in nekaj deset metrov nižje njegovega pastirja Joška Kozjeka.

Ljudje so naslednje dni prihajali z vseh strani in spuščali milodare v priročne skrinjice

(nadaljevanje prihodnjič)
STANISLAV JESENOVEC

KMETIJSKI NASVETI

Siliranje koruze

Spet se bliža čas siliranja koruze in skrajni čas je, da očistimo stene silosov in jih po potrebi premažemo z kislinsko odpornimi barvami. Očetna in mlečna kislina iz silaže, topita kalcij iz sten silosov, v tako nastalih poškodbah sten pa se zadržujejo in razmnožujejo škodljive bakterije in ostanki silaže, ki so ponavadi plesnivi in tako zopet okužijo novo silažo. Pri barvanju sten silosov, moramo biti zelo pozorni, da ne pride do zastrupitve tistega, ki barva, s strupenimi izparinami barv.

Z izbiro ustreznih hibridov koruze, primerno gostoto posevka, z pravilnim gnojenjem ter uspešnim zatiranjem škodljivcev in plevelov v posevku koruze lahko pridelamo za cca. četrtno več škrobnih enot in za cca. petino več prebavljivih beljakovin na ha, kot, če bi pridelovali zrnje ali silirali zrele storže. Najugodnejši čas za spravo koruze je v voščeni zrelosti, oziroma takrat, ko je koruzno zrno sicer trdno, vendar ga lahko z nohtom še razkoljemo, vsebino zrna pa lahko podobno kot vosek svaljkamo (od tod tudi ime voščena zrelost). V tej fazi ima koruza približno 30% sušine.

Silos moramo polniti neprekinjeno, silažno maso pa sproti enakomerno razporejati po vsej površini silosa, hkrati pa tudi sproti tlačiti, razen v silosih, ki so visoki od 6–8 metrov, kjer tlačimo le zgornjo tretjino silosa. Pozorni moramo biti, da tlačimo tudi ob stenah silosa in pri vratih za odvzem silaže. V primeru, da nas med siliranjem preseneti dež, moramo silažo poškropiti z propionsko kislino (2 litra propionske kisline, ki mora biti razredčena, na kvadratni meter) in silažo pokriti z folijo. Propionska kislina preprečuje delovanje kvasnic in plesni. Pri siliranju se tvori v silaži smrtno nevaren ogljikov dioksid (CO₂), zato v silos ne smemo vstopati, v času, ko smo siliranje prekinili ali, ko silos odpiramo.

Vsebnost beljakovin v koruzni silaži povečamo tako, da jo siliramo skupaj z mlado travo, ki pa jo ne smemo dodajati v slojih, ampak jo moramo dobro premešati s koruzno maso.

ZLATKO KRASNIČ
KMETIJSKI SVETOVALEC

NA KMETIJI ODPRTIH VRAT PRI JURČKU V STRANSKI VASI

V bregu je vsako delo težje

Vrhovčani in drugi »dolinci«, ki prihajajo na hrib nad Stransko vasjo (pri Dobrovi) znajo združiti prijetno s koristnim. Razpotegnjeni gozdni hrib z vijugavimi potmi in stezicami je kot nalašč za kratki popoldanski (ali nedeljski) izlet, tu pa je nedavno zaživela tudi kmetija odprtih vrat, kjer si človek lahko »priveže dušo«, ali pa si privoščijo pravo domačo klobaso z doma pečenim kruhom. Pri Jurčku, kot pravijo kmetiji Andreja in Štefke Dolinar, imajo nos za sodobno turistično ponudbo, pa so sklenili, da svoje kmečke poslastice ponudijo tudi drugim. Hkrati pa je to seveda tudi dodatni zaslužek, saj zgolj od kmetovanja človek danes komajda še shaja.

»Prej sem hodila v službo, zdaj pa sem že kak mesec doma, saj oboje ni več šlo, toliko je dela doma, pa še breg je,« pravi Štefka Dolinar, ki je še do pred kratkim delala kot trgovka v dobrovski trgovini.

Mladi družini, poleg moža Andreja, sta tu še dva nedorasla otroka, ne manjka dela. Treba je oskrbeti 14 glav živine v hlevu in 5 prašičev,

skoraj vsak večer pa pridejo tudi gostje iz doline in jim je treba postreči. Največ ljudi pa seveda pride ob nedeljah, če je le lepo vreme.

»Imela sem že tudi po sedemnajst ljudi v hiši. Kosila za zdaj še ne moremo pripravljati, ker nimamo telefona, lahko pa pripravimo razne druge domače priboljške. Oktobra bodo že tudi krvavice, že zdaj sprašujejo po njih, toda zdaj je še pretoplo zanje. Doma sami koljemo in delamo klobase, mož Andrej je za vse. S kmetijo odprtih vrat smo zdaj še bolj na začetku, odprli smo jo šele maja letos. Veste, ljudje z Brda radi hodijo gor na Klobuk, potem pa k nam sem dol, to je lepa tura. Tudi Dobrovčani prihajajo. Če bo vse prav, bomo preuredili kozolec-toplar tu zraven, da bodo poleti gostje lahko kar pod njim,« je bila vsa zgovorna Štefka Dolinar, ki nas je ob koncu popeljala tudi v hišo, kjer ob stilnem kmečkem pohištvu hranijo tudi 150 let staro skrinjo z edinstveno stilizirano poslikavo, ki je že pravcata muzejska posebnost.

BRANKO VRHOVEC

PROIZVODNJA:

– PRST odlična mešanica za sajenje in presajanje sobnih, balkonskih in ostalih okrasnih rož.

– 100% naravno gnojilo BIOBRAZDA, proizvod deževnikov

– zemlja za grobove, legla deževnikov
NAŠI PROIZVODI SO PO PROIZVODNIH CENAH.

BIOBRAZDA PROIZVODNJA – TRGOVINA

Dragomer, Pod Lovrencem 1,
61351 Brezovica, tel: 654-580

Odprto vsak dan od 8.–19.
sobota od 8.–13.

TRGOVINA – SEMENARNA

- vrtno sobne rože, grmičevje
- čebulnice, sadno drevje, vrtnice,
- posode vseh vrst, pvc, keramika
- orodja, vodni program, bio zaščita
- semena, detelje, trave
- vse za grobove, sveče, pesek, ikebane
- vse za male živali, tudi krmila in otrobi
- vrtno garniture, senčniki, roštilji
- obutev za prosti čas, superge, škornji
- makrobiotična žita, azuki, soja...
- šolski program in še veliko več

KONKURENČNE CENE!

Štefka in Andrej Dolinar pred svojo kmetijo

ZADRUŽNA
HRANILNO
KREDITNA SLUŽBA
LJUBLJANA

IŽANSKA 303 LJUBLJANA
TELEFON 127-26-89

Obveščamo občane, da poleg blagajniških poslov in plačilnega prometa, plačila s položnicami – opravljamo tudi

MENJALNIŠKE POSLE

VPISUJEMO CERTIFIKATE ZA
»KMEČKO DRUŽBO«

SMO KONKURENČNI

PREPRIČAJTE SE!

ODPRTO TUDI OB SOBOTAH!